

- ¹ A hálózati társadalom formula az információs társadalom Manuel Castells (1996) által leginkább hangoztatott értelmezési változata.
- ² A könyv mind a földrajz mind a regionális tudomány szakterületi közelítésmódjából táplálkozik, lényegi elemei az egyszerűbben fogalmazott tértudomány keretibe illeszkednek, amikor a tér, a térbeliség és a térkategóriák vizsgálatával foglalkozik. A könyv kezdeti részében az információs társadalom térbelisége többnyire inkább a földrajz (társadalomföldrajz) gondolatvilága mentén helyezhető el, míg ezen tapasztalatokra építve az azt követő részek erősebb regionális tudományi és főként térelméleti karakterűek. A könyv bizonyos részei a „földrajz” szót a térbeliség szinonimájaként említik.
- ³ „Egy jól áttekinthető és idézhető, adatgazdag könyv, Dordick és Wang népszerű ’viszszatekintő’ munkája többször is határozottan állást foglal amellelt, hogy Tadao Umesao, a Kyoto Egyetem professzora volt az, aki 1963-as előrejelzésében az információs szektor gazdasági térnyerését tapasztalva az ’információs társadalom’ eljövetelet elsőként fogalmazta meg (Dordick és Wang, 1993). A kérdéssel foglalkozó szakirodalom és az interneten is részben követhető szakdolgozat-tömeg túlnyomó többsége azóta 1963-at jelöli meg a fogalom világra jöttének esztendejeként, és Umesaot a névadóként.” (Z. Karvalics L. 2001, 42. o.)
- ⁴ Ehhez a fogalomkörhöz kapcsolódik a szakmában CMC rövidítéssel jelölt kifejezés is, ami szimpla fordításban számítógéppel közvetített kommunikációt (computer-mediated communication) jelöl
- ⁵ „Az információs társadalomhoz kötődő technológiák gazdasági és társadalmi hatása messze meghaladja azon ágazatokét, amelyek információhordozókat és közlési eszközöket állítanak elő, illetve ilyen szolgáltatást nyújtanak, ami azt is jelenti, hogy az információkezelési eszköztár három eleme – a digitalizálás, a távközlés és a hasznosítási szabályok – a kutatási programokban és közvéleményben nem töltenek be azonos szerepet. Míg az első kettőről a soknál is többet hallunk, és reflexszerűen használjuk őket, a harmadikról alig esik szó. ... Tudni kell, mi az információ, hogyan válik ismeretté és döntések eszközévé, a döntések hogyan válnak alkalmassá a társadalom viszonyainak változtatására, sőt olyan irányú változtatására, amit az említett programok célként fogalmazznak meg” (Czeglédi J. in Vajda Á. 1999).
- ⁶ Ugyanilyen frappáns elnevezést („soft infrastructure”) találhatunk Zeinab Karake-Shalhoub és Lubna Al Qasimi az Egyesült Arab Emírátságok információs- és tudástársadalmi helyzetéről írott közös munkájában (Karake-Shalhoub, Z. – Al Qasimi, L. 2003)
- ⁷ A főváros az információs társadalom versenyképességi mutatóiban ezért inkább a tágabb európai térben kell, hogy a versenytársait keresse (Tiner T. 1998; Nagy G. 2002).
- ⁸ A módszer leírását röviden lásd a 4.2.3 fejezetben.
- ⁹ A tacit tudás kifejezés, amely a nem artikulálható tudást jelöli, Polányi Mihálytól (Michael Polanyi) eredeztethető, akinek híressé vált egyik mondata jól jelzi a fogalom lényegét: „Többet tudhatunk, mint amennyit képesek lehetünk kimondani” (Polanyi, M. 1966 magyarul Polányi, M. 1997).
- ¹⁰ Más szempontú integrációra nyújt lehetőséget például a szociológia (a társadalom fogalmán keresztül) vagy a közgazdaságtan (a gazdaság alapkategóriáján keresztül).

- ¹¹ A következőkben az információs társadalom belső tereként az új info-kommunikációs jelenségekhez kapcsolódó belső tereket értelmezzük, és nem térünk ki az egyéb belső társadalmi terekre, például a politikai térre. Néhol ezért az új típusú belső tér kifejezést használjuk.
- ¹² René Descartes (Renatus Cartesius) filozófus és matematikus elméleteit követő szemléletmód vagy iskola, amely többek között a derékszögű karteziánus koordinátarendszerben értelmezi a geometriai elemeket.
- ¹³ A Neumann János által már az 1950-es években felismert celluláris automata, azaz sejtautomata olyan összhangban működő, meghatározott szempont szerint kapcsolatban lévő alapelemek (sejtek) összessége, ahol az egyes alapelemek állapota (pl. 1 vagy 0) csak önmaguk és környezetük állapotától függ. Az adott alapelemek következő állapotát egy úgynevezett átmeneti függvény adja meg.
- ¹⁴ A világháló nem egyenlő az internetnek nevezett rendszerrel, hiszen ez utóbbi is része magának a világhálónak. A köztudatban bár gyakran szinonimaként használt fogalmak valójában egymás alá- és fölérendeltjei. Hétköznapi értelemben a világháló kifejezése nyugodtan használható a World Wide Web vagy az internet szinonimájaként, de tudományos értelemben tudnunk kell, hogy annál jóval szélesebb értelmezése is létezik.
- ¹⁵ UUCP: Unix-to-Unix Copy Protocol, különböző Unix rendszerek közötti kommunikációs szabvány.
- ¹⁶ A fogalmat számos kutató, köztük J. December és C. Carazo-Chandler is használja az elektronikus rendszereket összefogó szövevény megnevezésére.
- ¹⁷ Router: útvonalválasztó, az információegység haladását irányító berendezés.
- ¹⁸ A hordozó szolgáltatás végberendezés nélküli és alkalmazás nélküli elektronikus információátvitelt jelent. A távszolgáltatás a hálózati végberendezés által megvalósított műszaki alkalmazást is magában foglalja, pl. távbeszélő vagy távmásoló szolgáltatás (Henk T. 2002).
- ¹⁹ Waldo Tobler a „földrajz első törvényét” a következő formában írta le: „minden mindennel összefügg, de a közelebbi dolgok erősebben hatnak egymásra” (Tobler, W. R. 1970).
- ²⁰ A skálafüggetlen hálózat olyan hálózat, amelyben nem választható ki olyan csomópont, amely bármilyen szempontból tipikus lenne. Az ilyen hálózatokban az „átlagnak” nincs értelme (ellentétben a véletlen hálókkal).
- ²¹ Bár nem szeretnénk ötleteket adni, de példaként idézhető az az eset, amikor az Egyesült Államokban egy jól megírt vírus segítségével tulajdonképpen minden érintett routert ugyanazon irányba sikerült átprogramozni, s ezzel kvázi központosítani az adott hálózati részt. A relatív központ a túlterheltség miatt fekete lyukként viselkedve felmondta a szolgálatot. Néhány főbb csomópont kiiktatása még nem lenne elég ahhoz, hogy darabokra törje a rendszert, de a lavinaszerűen továbbterjedő többi routerhiba, melyek a kisebb csomópontokhoz átirányított forgalom miatt keletkeznének, súlyos károkat is okozhatna.
- ²² A kísérleti vizsgálat egy aktuális állapotot rögzít, mivel az információs alapegységek alternatív útvonalakat is találhatnak a hálózati térben. A kirajzolódó kép az esetek többségében mégis relevánsnak mondható, amit a megismételt kísérletek közel hasonló eredményei igazoltak.
- ²³ Az információs társadalommá válás objektív feltételei, mint pl. domináns szolgáltató szektor a foglalkoztatásban stb.
- ²⁴ Legegyszerűbb, ha ebben az esetben egy-egy hír (pl. világpolitikai hír) gyors és széleskörű elterjedésére gondolunk, de hasonlóképpen ezt a lehetőséget használják ki – sajnálatos módon – a számítógépes vírusok is.

- ²⁵ A fejlettségnek számos egymásba át nem vihető eleme van (többdimenziós jelleg), s az egyes alkotóelemek általában nem írhatók le egyetlen mutatószámmal (többmutatós jelleg) (Nemes Nagy J. 1998)
- ²⁶ Az INEXSK betűszó jelentése: Infrastructure, Experience, Skills, Knowledge, azaz infrastruktúra, tapasztalatok, készségek és tudás.